

Wielowymiarowość poradnictwa
w życiu człowieka

Wybrane obszary

pod redakcją naukową
Daniela Kukli

WIELOWYMIAROWOŚĆ PORADNICTWA W ŻYCIU CZŁOWIEKA

REDAKCJA NAUKOWA

DANIEL KUKŁA

WIELOWYMIAROWOŚĆ PORADNICTWA W ŻYCIU CZŁOWIEKA

Difin

Recenzenci

dr hab. Barbara Baraniak – prof. UKSW

dr hab. Adam Solak – prof. UKSW

Ks₂ 210987

@ Copyright by: Daniel Kukła & Difin SA

Warszawa 2011

Wszelkie prawa zastrzeżone.

Kopiowanie, przedrukowywanie i rozpowszechnianie
całości lub fragmentów niniejszej pracy
bez zgody wydawcy zabronione.

Redaktor prowadząca
Julia Siemińska

ISBN 978-83-7641-555-0

Printed in Poland

Difin SA, Warszawa 2011

00-768 Warszawa, ul. F. Kostrzewskiego 1

Wydanie drugie zmienione i poprawione

tel. (22) 851-45-61, (22) 851-45-62, fax (22) 841-98-91

Skład i łamanie: Poligrafia, tel. 605-105-574

Wydrukowano w Polsce

K
299/11

Spis treści

Wprowadzenie

Daniel Kukla

13

I. PERSONALNO-SPOŁECZNE PODSTAWY PORADNICTWA ZAWODOWEGO

15

1. Orientacja i poradnictwo zawodowe w ciągu życia człowieka

Elżbieta Podoska-Filipowicz

17

Wstęp

17

1.1. Pojęcie i zadania orientacji zawodowej i poradnictwa zawodowego

18

1.2. Orientacja zawodowa a rozwój zawodowy człowieka

26

1.2.1. Okres kształcenia przedzawodowego

26

1.2.2. Okres edukacji zawodowej

30

1.2.3. Okres aktywności zawodowej

34

1.3. Poradnictwo zawodowe jako pomoc w rozwoju zawodowym

37

1.3.1. Poradnictwo dla dzieci i młodzieży

37

1.3.2. Poradnictwo dla osób dorosłych

41

Zakończenie

43

Bibliografia

45

Streszczenie

47

2. Poradnictwo zawodowe w biografii człowieka

Agnieszka Bondaruk

48

Wstęp

48

2.1. Poradnictwo zawodowe w kontekście rozwoju zawodowego człowieka – rozważania teoretyczne

48

2.2. Wybrane teorie poradnicze rozwoju człowieka

49

2.2.1. E. Erikson – rozwój poprzez kryzysy	49
2.2.2. D. Levinson – funkcjonowanie człowieka dorosłego w poszczególnych fazach życia	53
2.2.3. E. Ginzberg, S. Ginsburg i inni – teoria dojrzewania do wyboru zawodu	55
2.2.4. D. Super – stadia życia zawodowego i zadania rozwojowe	56
2.3. Poradnictwo zawodowe dla dorastającej młodzieży i ludzi dorosłych z grupy 45+. Rozwiązania praktyczne	58
2.3.1. Poradnictwo zawodowe dla młodzieży – prewencja bezrobocia	58
2.3.2. Poradnictwo zawodowe dla grupy 45+	63
2.4. Bezrobocie – zadania doradców zawodowych, profil kwalifikacyjny i etyka	71
Zakończenie	74
Bibliografia	74
Streszczenie	75

3. Poradnictwo filozoficzne jako inspiracja dla innych form poradnictwa

Maciej Woźniczka	77
Wstęp	77
3.1. Dzieje i tradycja idei pomocowej filozofii	78
3.2. Poradnictwo filozoficzne jako element filozofii praktycznej	81
3.3. Literatura przedmiotu	84
3.4. Istota orientacji poradnictwa filozoficznego	87
3.5. Przestrzeń problemowa poradnictwa filozoficznego	93
3.6. Możliwość wykorzystania poradnictwa filozoficznego dla potrzeb innych form poradnictwa	95
3.7. Poradnictwo filozoficzne a edukacja filozoficzna	96
Zakończenie	98
Bibliografia	100
Streszczenie	105

II. ŹRÓDŁA INFORMACJI W PORADNICTWIE EDUKACYJNO-ZAWODOWYM

107

1. Nauczyciel dziecka w wieku wczesnoszkolnym – „poradnictwo na progu”

Teresa Necka-Ilnicka	109
Wstęp	109
1.1. Nauczyciel i edukacja w założeniach programowych	109

1.2. Nauczyciel wobec zagadnień wstępnej orientacji zawodowej	110
1.3. Nauczyciel i edukacja w perspektywie konstruktywistycznej	112
1.4. Nauczyciel wobec zagadnienia „edukacji do sukcesu”	112
1.5. Nauczyciel i rodzic – „poradnictwo na progu”	113
Zakończenie	116
Bibliografia	117
Streszczenie	118

2. Miejsce aspiracji w podjęciu decyzji edukacyjno-zawodowej młodzieży gimnazjalnej

Ewa Kot 119

Wstęp	119
2.1. Wyjaśnienie terminologiczne	120
2.2. Rodzaje aspiracji	125
2.3. Wpływ aspiracji na sukcesy i kariery	128
2.4. Środowisko kształcenia aspiracji	136
2.5. Ogólne refleksje z przeprowadzonych badań własnych	148
Zakończenie	150
Bibliografia	151
Streszczenie	154

3. Poradnictwo zawodowe w systemie edukacji

Gertruda Wieczorek 155

Wstęp	155
3.1. Poradnictwo zawodowe w placówkach oświatowych	155
3.2. Cele i zadania szkolnego doradcy zawodowego	159
3.3. Poradnictwo zawodowe w gimnazjach	164
3.4. Wewnątrzszkolny system doradztwa w szkołach ponadgimnazjalnych	168
3.5. Korzyści wynikające z działalności Szkolnych Ośrodków Kariery	175
Zakończenie	176
Bibliografia	177
Streszczenie	179

4. Edukacyjny wymiar poradnictwa zapośredniczonego

Monika Czerw-Bajer 180

Wstęp	180
4.1. Mass media i ich rola w życiu człowieka	181
4.2. W kręgu poradnictwa czytelniczego	188

4.3. Rola i znaczenie internetu w poradnictwie zapośredniczonym	189
4.4. Doradca wirtualny – próba charakterystyki	192
4.5. Poradnictwo zapośredniczone – zalety i wady	195
4.6. Kontekst edukacyjny zapośredniczonych form poradnictwa	197
Zakończenie	199
Bibliografia	199
Streszczenie	201

5. Wybrane aspekty poradnictwa zawodowego dla dorosłych

Elżbieta Antosz	202
Wstęp	202
5.1. Rola doradcy zawodowego w kreowaniu optymalnej ścieżki kariery zawodowej	203
5.2. Osoby w szczególnej sytuacji na rynku pracy	207
5.3. Poradnictwo indywidualne i grupowe jako podstawowe formy wsparcia osób bezrobotnych	209
5.4. Sytuacja społeczno-zawodowa bezrobotnych osób niepełnosprawnych zarejestrowanych w PUP Częstochowa – wnioski końcowe na podstawie badań przeprowadzonych przez doradców zawodowych	214
5.5. Bariery utrudniające zatrudnienie osobom długotrwale bezrobotnym zarejestrowanym w Powiatowym Urzędzie Pracy w Częstochowie	220
Zakończenie	224
Bibliografia	224
Streszczenie	228

6. Nowe technologie komunikacyjne w kontekście rozwoju człowieka

Olga Łodyga	230
Wstęp	230
6.1. Trzy kroki do kariery w społeczeństwie informacyjnym	230
6.2. Doradztwo zawodowe na odległość – założenia teoretyczne	233
6.3. Zdalne doradztwo zawodowe – w praktyce	235
6.4. E-learning	238
6.5. Telepraca	242
Zakończenie	245
Bibliografia	246
Streszczenie	247

III. PORADNICTWO ZAWODOWE W OBSZARZE KARIERY ZAWODOWEJ

249

1. Doradztwo i poradnictwo zawodowe w Polsce w latach 1948–1989 i ich kontynuacje we współczesnym poradnictwie kariery

Marcin Szumigraj

251

Wstęp	251
1.1. Instrument polityki gospodarczej	253
1.1.1. Poradnictwo zawodowe w okresie „planowej gospodarki siłą roboczą”	255
1.1.2. Poradnictwo zawodowe w służbie „planowania gospodarczego”	260
1.2. Poradnictwo zawodowe jako instrument wychowywania do wyboru zawodu	262
1.2.1. „Wychowanie do pracy”, czyli orientacja zawodowa w szkołach	262
1.2.2. Poradnie jako instytucje wspomagające „wychowanie do pracy”	268
1.3. Poradnictwo zawodowe jako instrument racjonalnej polityki społecznej	272
1.3.1. Krytyka dotychczasowych efektów realizacji poradnictwa	272
1.3.2. Uchwała nr 110 jako podstawa tworzenia systemu poradnictwa	276
Bibliografia	282
Streszczenie	284

2. Od edukacji do rynku pracy. Propozycje rozwiązań problemów, z jakimi klienci zwracają się do doradcy zawodowego na różnych etapach rozwoju kariery zawodowej

Ewelina Jednaka-Dąbrowska

285

Wstęp	285
2.1. Wybór zawodu – poradnictwo zawodowe w edukacji szkolnej	287
2.2. Weryfikacja ścieżki kariery zawodowej – poradnictwo zawodowe w edukacji akademickiej	289
2.3. Pierwsza praca – poradnictwo zawodowe w momencie wkraczania na rynek pracy	292
2.4. Poradnictwo zawodowe dla osób pracujących	295
Zakończenie	299
Bibliografia	299
Streszczenie	300

3. Skuteczne zarządzanie własnym talentem szansą na odniesienie sukcesu zawodowego

Marta Zając, Daniel Kukla

301

Wstęp	301
3.1. Ja i mój talent na rynku pracy	304

3.2. Cena – honorarium	317
3.3. Dystrybucja talentu	321
3.4. Promocja talentu	323
Zakończenie	327
Bibliografia	328
Streszczenie	329

4. Zarządzanie talentami jako element procesu doradczego w biurach karier

Agnieszka Pijaczyńska, Anna Talaga 331

Wstęp	331
4.1. Zarządzanie talentami na współczesnym rynku pracy	333
4.2. Rola biur karier w procesie doradczym	337
4.3. Praca doradcy z klientami biur karier o wybitnym potencjale	342
Zakończenie	346
Bibliografia	347
Streszczenie	348

5. Współczesne tendencje w poradnictwie zawodowym: poradnictwo zawodowe a coaching kariery – próba porównania

Sylvia Pakulniewicz-Błońska 349

Wstęp	349
5.1. Coaching kariery a poradnictwo zawodowe – definicje	351
5.2. Założenia poradnictwa zawodowego i coachingu kariery – podobieństwa i różnice	353
5.3. Proces doradczy a proces coachingowy	359
5.4. Relacja doradcza a relacja coachingowa	359
5.5. Metody i narzędzia w poradnictwie zawodowym i coachingu	360
5.6. Kompetencje coacha, kompetencje doradcy	362
Zakończenie	364
Bibliografia	365
Streszczenie	367

6. Coaching kariery jako forma wspierania rozwoju zawodowego

Robert Jasiński 368

Wstęp	368
6.1. Możliwości zastosowania coachingu kariery w rozwoju zawodowym jednostek	369

6.2. Coaching nakierowany na rozwój w organizacji	370
6.3. Coaching stosowany jak element procesów outplacementowych	372
6.4. Osobisty potencjał	373
6.5. Poczucie własnej wartości	374
6.6. Wzmocnienie poziomu motywacji i chęci do działania	374
6.7. Coaching związany ze zmianą pracy	375
Zakończenie	376
Bibliografia	377
Streszczenie	377

7. Kobiety a kariera zawodowa – wzrost znaczenia pracy w życiu kobiet

Wioleta Duda 378

Wstęp	378
7.1. Kariera zawodowa, praca zawodowa, rozwój zawodowy – analiza podstawowych pojęć	379
7.2. Kobiety na rynku pracy	381
7.3. Praca zawodowa kobiet – motywacja i bariery	385
7.4. Stereotypowy obraz kobiety a rozwój kariery zawodowej	389
7.5. Prawo wobec kwestii pracy zawodowej kobiet	392
Zakończenie	397
Bibliografia	398
Streszczenie	399

8. Starość i starzenie się z punktu widzenia współczesnego doradcy – geragoga

Anna Wiczorek 401

Wstęp	401
8.1. Starość i starzenie się...	403
8.2. Czynniki i cechy charakterystyczne starzenia się	406
8.3. Czas życia ludzkiego	408
8.4. Wiek sędziwy w różnych kulturach i epokach – prewencja przeciwstarzenia w ciągu wieków	410
8.5. Próby kontroli procesów starzenia się w dobie współczesności	412
8.6. Postawy społeczne w stosunku do ludzi starszych	415
8.7. Preferowany model starości – pomyślne starzenie się	417
8.8. Starzeć się z godnością	420
8.9. Korzyści wynikające z procesu starzenia się – przykłady udanego starzenia się	422
Zakończenie	426
Bibliografia	429
Streszczenie	431

Wprowadzenie

„Nie ma sprzyjającego wiatru dla tego,
który nie wie, dokąd płyńcie”.

Seneka

Rozważania przedstawione w niniejszym opracowaniu ukazują wielowymiarowość poradnictwa zawodowego, z jakim mamy do czynienia w ciągu naszego życia. Ważnym ujęciem niniejszej pracy jest przedstawienie wpływu owych wymiarów poradniczych na kształtowanie się życia człowieka i jego realiów. Jest to wydanie drugie zmienione i poprawione.

Obecną rzeczywistość charakteryzują gwałtowne przemiany we wszystkich niemal sferach życia. Coraz częściej poszukujemy więc rozwiązań różnych codziennych problemów u ludzi, którzy trudnią się „doradztwem”. Obawiamy się podejmowania decyzji samodzielnie, gdyż boimy się ewentualnej porażki. Tak więc, kiedy pojawia się problem w naszym życiu rodzinnym, zawodowym, szukamy wsparcia, prosimy o pomoc, np. najlepszego przyjaciela. „Udzielanie pomocy jest zajęciem tak powszechnym, że często możemy nawet nie zauważać czynionych przez nas prób wspierania innych” [cyt. Murgatroyd, 2000, s. 13]. Oczywiście przyjaciel jest nam w stanie pomóc, ale jak zauważył Bauman Z., obecne „czasy (...) są erą specjalistów (...) doradców” [cyt. Bauman, 2000, s. 307].

Życie człowieka to układająca się w logiczną całość mozaika zdarzeń. Coraz częściej we współczesnym świecie mamy do czynienia z zagubieniem ludzi w realiach codzienności, ale i sama współczesność rodzi w pewnym stopniu niepewność, „co do dnia jutrzejszego”. Postępująca globalizacja w każdej sferze życia człowieka powoduje, iż pojawia się potrzeba pomocy drugiemu człowiekowi we wszelkich obszarach jego egzystencji.

Wszelkie przeobrażenia, z jakimi obecnie mamy do czynienia, kształtują nowy model życia człowieka, w którym każda jednostka jest swego rodzaju „indywi-

duum” – a mianowicie człowieka potrzebującego permanentnego doradztwa, w każdej sferze swojego życia.

Przeobrażenia warunków życia stawiają więc przed współczesnym człowiekiem liczne utrudnienia, a jednocześnie kształtują jego nowy model egzystencji. Wymagania te są bardzo wygórowane, toteż „globalny człowiek” oczekuje od różnych instytucji doradczych pomocy w przygotowaniu się do „nowego” życia i ukształtowania w nim umiejętności adaptacji w nieustannie zmieniających się warunkach. W tym „nowym” świecie każda jednostka jest swego rodzaju „indywiduum”, które wymaga za każdym razem czegoś nowego, wartościowego od potencjalnego doradcy. Konfrontacja z realiami współczesności nie należy do łatwych (rodzi bowiem obawy nieporadzenia sobie z własnymi problemami), toteż daje się zauważyć, że w tym współczesnym świecie „utrzymuje się wysoka koniunktura na porady (...)” [cyt. Beck, 2004, s. 12].

Niniejsze opracowanie jest skierowane do tych wszystkich, którzy chcą poznać wielowymiarowość aspektów poradnictwa, z jakim codziennie mamy do czynienia, częstokroć nie zdając sobie nawet z tego sprawy.

Materiał przedstawiony w niniejszej publikacji prezentuje różnorodne punkty postrzegania poradnictwa w życiu człowieka. Zważywszy na fakt, że człowiek oczekuje pomocy i wsparcia nie tylko na etapie wyboru zawodu czy pierwszej pracy, ale również w dochodzeniu do mistrzostwa zawodowego oraz wartościowego wypełnienia czasu człowieka w wieku senioralnym, sędziwym, jawi się tu całozyciowe doradztwo, a więc główny cel niniejszej pracy. Należy uwypuklić fakt, iż całe nasze życie to nieustanne radzenie się innych. Wynika to zazwyczaj z niemożności rozwiązania codziennych problemów, czasami zaś z potrzeby uniknięcia odpowiedzialności za skutki naszych czynów.

Bibliografia

- Bauman Z., *Ponowoczesność jako źródło cierpień*, Wyd. Sic!, Warszawa 2000.
 Beck U., *Spółczesność ryzyka*, Wyd. Naukowe SCHOLAR, Warszawa 2004.
 Murgatroyd S.J., *Poradnictwo i pomoc*, Wydawnictw Zysk i S-ka, Warszawa 2000.